

แนวคิดทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของกลุ่มผู้นำทาง
ทหารของไทยตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516
ถึงการรัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์ 2534

The Military Leader's Ideas on Politics in Democratic
System From the Uprising on October 14, 1973 to the
Coup d'Etat on February 23, 1991

พรภิรมณ์ เชียงกุล¹

Ponpirom Chiengkul

ABSTRACT

This research is aimed at analysing the military leader's ideas on politics in democratic system from the October 14, 1973 uprising to the Coup d'Etat on February 23, 1991. A large number of literary works were used for this study. The analysis had found out that since 1973 it is more difficult for the military to use solely coercion force to secure their ruling position but they had to depend more on the ideological mechanism to win the consent of various interest groups. The military had to create new symbols and new myths to cope with the new socio-economic formation and had to accept "democratic" form and practise as a source of their legitimation. But as far as they were imposed by *Sakdina* (Feudalism) ideology, conservatism, and militarism; their ideas on democracy was deviant from that of western democratic doctrine and was characterized by the so-called "Democracy Thai Style".

The essence of "Democracy Thai Style" in Sarit regime was used as the yardstick to analyse the military leader's ideas on democratic system after 1973, especially the two important groups the "Young Turk" group and the "Democratic Soldiers" group. Between the two groups, the Democratic Soldiers group's ideas on democracy was more progressive and socialist-oriented that it antagonized those privileged interest groups. This

¹ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ

Department of History, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand.

conflict led to the dissolvment of the group around 1980's. Thai democratic parliamentary system is eventually in the control of the privileged new middle class. Even when the military led coup d'Etat on, February 23, 1991, they had to depend on the new middle class to run the government and had to accept parliamentary democracy in a year later.

Key words : coercion, democracy, deviant, privilege, socialist.

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของผู้นำทางทหารหลังเหตุการณ์เรียกร้องรัฐธรรมนูญ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งได้แก่ กลุ่มทหารหนุ่มและกลุ่มทหารประชาธิปไตยเป็นสำคัญ ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าภายหลังที่การเมืองในระบบประชาธิปไตยได้พัฒนาสูงขึ้นหลัง 14 ตุลาคม 2516 นั้น ผู้นำทางทหารที่ขึ้นำทางการเมืองของกองทัพมีความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างไร กองทัพควรจะมียุทธศาสตร์อย่างไรในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปนั้น

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยทางประวัติศาสตร์ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปการณ์ความนึกคิดของทหาร เช่นแนวคิดศักดินานิยม ทหารนิยม ปัจจัยด้านผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของกองทัพ ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นมีผลให้สถาบันทหารเป็นสถาบันที่มีลักษณะอนุรักษ์สถานภาพเดิม พร้อมทั้งจะขัดขวางการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในระดับโครงสร้าง ผู้วิจัยยังชี้ให้เห็นลักษณะของการ "ผลิตซ้ำ" อุดมการณ์ดังกล่าวในกองทัพ เช่นการศึกษาในสถาบันการศึกษาที่ทหารเป็นผู้ดำเนินการ การอบรมสั่งสอนในสังคม เป็นต้น

หลังเหตุการณ์นองเลือดเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 นอกจากกองทัพสูญเสียเกียรติภูมิ และความศรัทธาจากประชาชนอย่างยิ่งแล้ว ยังต้องเผชิญกับกลุ่มพลังที่เป็นคู่แข่งทางการเมืองที่สำคัญคือกลุ่มปัญญาชนชั้นกลางที่ต้องการประชาธิปไตย "เต็มใบ" แบบตะวันตก

และพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยและแนวร่วม ผู้วิจัยพบว่าในความพยายามที่จะมีบทบาททางการเมืองต่อไป ผู้นำทางทหารต้องใช้หลักการและเหตุผลมากกว่าพยายามใช้กำลังอย่างแต่ก่อน

กลุ่มผู้นำทางทหารกลุ่มแรกคือ กลุ่มทหารหนุ่มส่วนใหญ่เป็นนายทหารระดับกลางฝ่ายกุมกำลัง ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมีแนวคิดที่มีลักษณะปฏิรูปให้ความสำคัญต่อประชาธิปไตยของประชาชนและผู้นำ "ที่ดี" มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ เป็นสำคัญ แต่ก็ยังคงลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยแบบไทย คือให้อำนาจแก่ข้าราชการประจำผ่านทางวุฒิสภา และนำมาสู่รัฐธรรมนูญปี 2521 ที่มีลักษณะเป็น "ประชาธิปไตยครึ่งใบ" ซึ่งสะท้อนการประนีประนอมระหว่างทหารและนายทุนพรรคการเมือง

ทหารกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มทหารประชาธิปไตยเป็นนายทหารฝ่ายเสนานิการส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มแรกที่เสนอความคิดแบบเป็นระบบรวบยอดออกมาเป็นนโยบาย 66/23 ประชาธิปไตยได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ แนวคิดประชาธิปไตยของกลุ่มทหารประชาธิปไตยมีลักษณะกว้าง ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยทำให้มีแนวทางก้าวหน้ามีการเคลื่อนไหวแบบขบวนการ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้ถูกต่อต้านจากทหารบางส่วน นายทุนพรรคการเมือง และปัญญาชนเสรีนิยม โดยเฉพาะประเด็นการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ 2521 ที่ทำให้กลุ่มทหารประชาธิปไตยมีภาพพจน์ที่ตกต่ำลง

ผลของการวิจัยจะเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยตั้งแต่หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 นั้น จะพัฒนาเป็นแบบประชาธิปไตยแบบประ เทศทุนนิยมตะวันตก โดยนายทุนพรรคการเมืองเข้าไปมีบทบาทกำหนดทิศทางการเมืองที่สำคัญมากขึ้น แม้ว่าทหารจะได้หันกลับมาใช้วิธีการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการรัฐประหารเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ก็เป็นการแบ่งปันอำนาจกับรัฐบาลพลเรือน นายอานันท์ ปันยารชุน ที่ทหารต้องพึ่งพาเพื่อรับการยอมรับ แต่หลังจากนั้นเพียงปีเดียว คณะรัฐประหารชุดนี้ก็ได้อำนาจไปลงจากเวทีทางการเมืองในระบอบรัฐสภา ด้วยการลุกฮือของประชาชนในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬพ.ศ.2535 ในที่สุด

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

งานวิจัยศึกษาเรื่องเกี่ยวกับทหารเท่าที่ผ่านมาถึงปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการศึกษาทางรัฐศาสตร์ที่เน้นการพิจารณาในแง่ปรากฏการณ์และพฤติกรรมที่เห็นได้ชัด เช่น การศึกษาสาเหตุและผลของการปฏิวัติรัฐประหาร การขัดแย้งระหว่างกลุ่มทหาร บทบาทของทหารในการนำประเทศไปสู่ความทันสมัย ความสัมพันธ์ระหว่างทหารและพลเรือน การจัดองค์กรของทหาร ซึ่งการศึกษาเหล่านี้เป็นความพยายามที่จะอธิบาย อะไร อย่างไร แต่สิ่งที่ยังไม่มีการศึกษาอย่างมากคือแนวความคิดอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมทางการเมืองของทหารที่ก่อตัวจากการอบรมกล่อมเกล่าในสังคม (Socialization) เช่น การอบรมกล่อมเกล่าจากพ่อ แม่ โรงเรียน การศึกษาจากร.ร.นายร้อย ผลประโยชน์ของสถาบันทหารเอง ฯลฯ การเข้าใจเรื่องแนวความคิดอุดมการณ์และโลกทัศน์ทางการเมืองของทหาร จะช่วยให้เราสามารถอธิบายตีความ

พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำทางทหารได้มากขึ้น เพราะพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำทหารรุ่นหรือกลุ่มต่างๆ ก็มีพื้นฐานที่มาจากแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองของเขานั่นเอง

เหตุการณ์เรียกร้องรัฐธรรมนูญวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้สถาบันทหารสูญเสียเกียรติภูมิและความชอบธรรมทางการเมืองอย่างที่สุดอีกครั้ง (ครั้งแรกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2) ความตกต่ำของทหารนี้เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการเติบโตของพลังทางการเมืองกลุ่มใหม่ คือชนชั้นกลางปัญญาชน ซึ่งได้เสนอแนวคิดทางการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตยที่คัดค้านแนวคิดแบบอำนาจนิยม กลุ่มพลังทางการเมืองใหม่นี้ประสบความสำเร็จในการสร้างความตื่นตัวทางการเมืองในหมู่ประชาชน และสร้างแนวคิดในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาให้เป็นที่ยอมรับกันในวงกว้าง

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 กลุ่มผู้นำทหารเริ่มตระหนักถึงความไม่ "ทันสมัย" ของแนวคิดอุดมการณ์ดั้งเดิมของตนและพยายามปรับตัว มีความพยายามในหมู่นายทหารระดับกลางที่จะเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ดั้งเดิมของทหารเพื่อจรรโลงซึ่งศักดิ์ศรีของสถาบันทหารและเพื่อให้สถาบันทหารสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกันไปกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมใหม่ในช่วงทศวรรษ 2516 หรือมิฉะนั้นก็สร้างอุดมการณ์ทางการเมืองขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อประชาสัมพันธ์ให้สังคมยอมรับ

ผู้วิจัยเห็นว่าในเมื่อสถาบันทหารเป็นสถาบันที่มีประวัติศาสตร์ของการปรับตัวทางอุดมการณ์ที่สะสมยืดยาวนับแต่พ.ศ.2430 ความน่าสนใจของปัญหาก็คือนับแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 - รัฐประหารในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ทหารมีการปรับตัวอย่างไร แนวคิดทางการเมืองของทหารเป็นอย่างไร ทหารต้องการให้การเมืองไทยพัฒนาไปในทางใด ทหารจะอยู่ตรงไหนของขบวนการพัฒนาการเมืองไทยที่เปลี่ยนไปนี้โดยที่มีนายทุน

สมัยใหม่นักการเมืองเข้ามามีส่วนแบ่งในการบริหารประเทศ หากทหารต้องการคงบทบาทเด่นทางการเมืองตั้งแต่ก่อนทหารจะอ้างอะไรเป็นความชอบธรรม

ไหวพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- เพื่อศึกษาพัฒนาการทางความคิดและบทบาทสถาบันทหารโดยเน้นในแง่ระบบความคิดที่อยู่เบื้องหลังและมีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของทหารที่เป็นสถาบันสำคัญในสังคมไทย

- เพื่อศึกษาโดยยกตัวอย่างสถาบันทหารโดยเฉพาะว่าเป็นสถาบันหนึ่งเฉกเช่นสถาบันอื่นๆ ในสังคมที่มีปรากฏการณ์ของความพยายามที่จะปรับตัวทางอุดมการณ์ของตนให้สอดคล้องกับสภาวะใหม่ของประวัติศาสตร์

- เพื่อศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ทหารต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดอุดมการณ์ของตน

- เพื่อศึกษาบทบาทแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองของปัญญาชนชั้นกลางที่ขยายและเติบโตมากขึ้นในฐานะที่เป็นกลุ่มและแนวคิดที่ท้าทายแนวคิดของทหารศึกษาการดิ้นรนเพื่อความคงอยู่ทางการเมืองของทหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้นั้นเป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการรวบรวม แยกแยะ ตีความ ตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองโดยผู้วิจัยศึกษาหัวข้อวิจัยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางการเมืองประชาธิปไตยไทยเน้นประเด็นการแข่งขัน เพื่อชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างพลังทางการเมือง 2 กลุ่ม คือ พลังประชาธิปไตยและพลังอำนาจนิยม ซึ่งเป็นพลังทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่ผลักดันให้ประวัติศาสตร์การเมืองไทยเคลื่อนไหว

1. การศึกษาแนวคิดอุดมการณ์เป็นการเปิดมุมมองใหม่ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์

2. ผลงานวิจัยจะให้ภาพการเมืองไทยสมัยใหม่และพัฒนาการของทหารในด้านแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีลักษณะซับซ้อน สามารถใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่างๆ ได้เช่น ทางประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคม-มานุษยวิทยา

3. ผลงานวิจัยจะสามารถนำมาสู่การคาดการณ์พฤติกรรมของสถาบันทหารในอนาคตทางการเมืองไทยได้ ซึ่งนั่นหมายความว่าจะสามารถนำมาสู่การคาดคะเนการเมืองไทยในอนาคตได้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในประเด็นของการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยความเป็นประชาธิปไตย

ผล

ผลของการวิจัยคือการชี้ให้เห็นว่า ทหารเป็นสถาบันหนึ่งที่มีการก่อสร้างรูปแบบความคิดทางการเมืองของตนที่มีลักษณะเฉพาะ ในการวิจัยรูปแบบความคิดทางการเมืองของสถาบันทหารหลัง 14 ตุลาคม 2516 ถึงการรัฐประหารเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 (ซึ่งผู้วิจัยเน้นเฉพาะผู้นำทางทหาร) นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาในมิติทางประวัติศาสตร์และได้สรุปว่าเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดแนวคิดทางการเมืองของทหารที่สำคัญได้แก่

1. อุดมการณ์หลักที่ครอบงำสังคมไทย ศักดินา ลักษณะของอุดมการณ์ศักดินา อยู่บนพื้นฐานค่านิยมและความเชื่อที่สำคัญ เช่น เชื่อว่ามนุษย์โดยธรรมชาติแล้วมีความไม่เท่าเทียมกัน ยอมรับในเรื่อง

ของอำนาจ เชื่อว่าหน้าที่ที่มีความสำคัญกว่าลัทธิ เชื่อในทฤษฎีความเสื่อมของมนุษย์ และเชื่อเกี่ยวกับ เทวสิทธิ์ ของสถาบันกษัตริย์ในฐานะที่เป็นประมุขของรัฐ

2. การศึกษาและการอบรมเพื่อหล่อหลอมอุดมการณ์ในสถาบันทหาร

3. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมืองและความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

ซึ่งปัจจัย 3 ประการนี้ ทำให้ทหารไทยมีลักษณะอนุรักษสถานภาพเดิมไม่ยินยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในระดับโครงสร้าง แนวคิดทางการเมืองของทหารมีลักษณะอนุรักษนี้ประกอบไปด้วยทัศนคติหลักคือ

- มีความยึดมั่นในลัทธิทหารนิยม(militarism)
- มีความเชื่อว่าประชาชนยังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเอง
- ค่อด้านแนวคิดอื่นๆ ที่มีเป้าหมายจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม

ผู้วิจัยได้นำเอากรณีของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาใช้เป็นกรณีตัวอย่างเพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของทหารเพราะ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำทางทหารที่ใช้อุดมการณ์ทางการเมืองในการบริหารประเทศที่ชัดเจนเป็นผู้สร้างแนวคิดทางการเมืองที่เรียกว่า "ประชาธิปไตยแบบไทย" ที่ถือว่าเป็นต้นแบบและบทพิสูจน์แนวคิดทางการเมืองของทหารที่ชัดเจนที่สุด เป็นผู้ที่ถูกมองคืความรู้ในระบอบการปกครองใหม่คือระบอบประชาธิปไตยแบบไทย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ไม่เป็นแต่เพียงผู้นำทางทหารที่ต่อต้านแนวคิดประชาธิปไตยแบบตะวันตกเช่น พรรคการเมือง รัฐสภาเท่านั้น แต่ยังไม่ยอมรับในเรื่องของความเสมอภาค สิทธิอำนาจของประชาชน แต่กลับไปหาระบบดั้งเดิมคือระบบพ่อขุนผู้อุปถัมภ์ผู้นำที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จที่อ้างว่าพวกตนเป็นเจตจำนงค์แห่งชาติ (will of the nation) ซึ่งผู้นำทางทหารอย่างเช่นพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ พัฒนาต่อมา

เป็นแนวคิด "อำนาจบริสุทธ์"

แนวคิดทางการเมืองของผู้นำทางทหารอย่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นถือเป็นแบบอย่างของผู้นำทางทหารในยุคต่อมา ภายหลังการอสัญกรรมของจอมพลสฤษดิ์ เมื่อ พ.ศ.2506 รัฐบาลทหารนำโดยจอมพลถนอม กิตติขจร ได้นำเอาประชาธิปไตยแบบไทยๆ ของจอมพลสฤษดิ์มาใช้และมีการเผยแพร่สุนทรพจน์นโยบาย แดงการณัฒณะปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ให้ปรากฏ

จอมพลสฤษดิ์ อ้างว่า แนวคิดทางการเมืองของตน สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่ในสังคมไทย จอมพลสฤษดิ์ประสบความสำเร็จในการอนุรักษอุดมการณ์อำนาจนิยมในสังคมไทย ทั้งที่คณะราษฎรได้พยายามทำลายลงเมื่อปี พ.ศ.2475 อำนาจนิยมเป็นผลผลิตของสังคมศักดินาที่มุ่งหมายให้คนในสังคมจงรักภักดียกย่องเชื้อฟิ่ง ผู้ที่อยู่เหนือกว่าโดยไม่ต้องใช้เหตุผล

ระบอบประชาธิปไตยแบบไทยๆ ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลายเป็นแบบฉบับรากฐานความคิดของผู้นำทางทหารคนต่อๆ มา แต่ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปบ้างตามสภาพแวดล้อมที่พัฒนาเปลี่ยนไป แต่หลักการบางอย่างยังคงดำรงอยู่

หลังเหตุการณ์เรียกร้องรัฐธรรมนูญ 14 ตุลาคม 2516 ทหารพยายามปรับตัวให้เข้ากับประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่เป็นระบอบทางการเมืองที่ประชาชนยอมรับและต้องการอย่างแท้จริง การปรับตัวของทหารโดยยอมรับระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกเป็นการปรับตัวของทหารในฐานะกลไกของรัฐเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในโครงสร้างอำนาจของกลไกรัฐเองและความสัมพันธ์ระหว่างกลไกรัฐกับประชาชนเพื่อให้กลไกของรัฐและผู้กุมอำนาจรัฐมีความสามารถในการควบคุมสังคมได้ การยอมรับระบอบประชาธิปไตยของทหารในฐานะกลไกดังกล่าวนี้ต่างจากประชาธิปไตยประชาชน ชนชั้นกลางในประเด็นที่สำคัญคือในขณะที่ประชาชนต้องการให้

มีการพัฒนาระบบประชาธิปไตยโดยมีจุดมุ่งหมายพื้นฐานคือเพื่อมีสิทธิมีเสียงมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ทหารกลับต้องการใช้ประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือ และตีความประชาธิปไตยสำหรับใช้และอธิบายในการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เพราะโดยประวัติศาสตร์แล้วทหารทำหน้าที่ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์มาโดยตลอดแต่เพียงสถาบันเดียว ดังนั้นจึงสามารถอ้างว่าเป็นผู้คุมองค์ความรู้เกี่ยวกับการปราบปรามคอมมิวนิสต์หรือความมั่นคงแห่งชาติได้โดยที่ไม่มีสถาบันใดมาเปรียบเทียบกับได้ จุดนี้จะเป็นจุดที่ทหารใช้อ้างและนำมาตีความเพื่อเข้าไปมีบทบาททางการเมืองเหนือสถาบันอื่นมาตลอด

ผู้วิจัยได้เสนอแนวความคิดทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของผู้นำทางทหาร 2 กลุ่มหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 คือ กลุ่มทหารหนุ่มและกลุ่มทหารประชาธิปไตย

กลุ่มทหารหนุ่ม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวความคิดทางการเมืองของกลุ่มทหารหนุ่มซึ่งแกนนำคือนายทหารรุ่นที่จบจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารุ่นที่ 7 จากการศึกษาบทบาทและพฤติกรรมทางการเมืองรวมทั้งคำพูดต่างๆ ของสมาชิกในกลุ่มทหารหนุ่มได้สะท้อนประเด็นที่ว่า พวกเขาเกลียดเผด็จการเผด็จการในแนวคิดของกลุ่มทหารหนุ่ม หมายถึงการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตนและการปฏิบัติอย่างไม่เป็นไปตามกติกา การเล่นพรรคเล่นพวก การโกงกินซึ่งก็เป็นรูปแบบที่พวกเขาประสบ และรับรู้ได้ ในทัศนะของทหารหนุ่มมองว่ารูปแบบการปกครองมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ ประชาธิปไตยกับเผด็จการเท่านั้น ทหารหนุ่มมีความเห็นว่า การพัฒนาสู่ประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นการปฏิรูป ค่อยเป็นค่อยไปภายใต้การกำกับของ "ผู้นำ" ที่ดี ซึ่งได้แก่นายทหารมีคุณสมบัติ "ที่ดี" ทหารหนุ่มยอมรับในสถาบันพื้นฐานของประชาธิปไตย ได้แก่ การมีรัฐธรรมนูญ รัฐสภา

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้ง เป็นต้น

แนวคิดทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของกลุ่มทหารหนุ่มวางอยู่บน "แนวคิดประชาธิปไตยแบบไทย" เช่นเดียวกับทหารอื่นๆ ไป แต่จะไม่ได้แสดงออกซึ่งการต่อต้านประชาธิปไตยแบบตะวันตก (อย่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้เป็นต้นแบบของประชาธิปไตยแบบไทยและนำไปสู่ยุคการผลิตซ้ำของอุดมการศักดินา) แต่ทหารหนุ่มนิยมเรียกประชาธิปไตยในแนวทางของตนว่า "ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข" ทหารหนุ่มยังคงมีความคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ รวมถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าสิ่งใด ดังนั้นเหตุการณ์ช่วงหลัง 14 ตุลาคม จึงเป็นสิ่งที่กลุ่มทหารหนุ่มไม่พึงประสงค์และพยายามตัดสาเหตุต้นตอที่จะนำไปสู่การย้อนรอยเดิม

กลุ่มทหารหนุ่มยังเชื่อว่าประชาชนยังไม่พร้อมที่จะใช้อำนาจปกครองตนเองได้ต้องมี "ผู้นำ" และผู้นำที่เหมาะสมคือทหารนั่นเอง ในแง่นี้เท่ากับยอมรับว่าการที่ทหารยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง กลุ่มทหารหนุ่มมีแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างจากแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทยที่มีลักษณะคงที่ แนวคิดประชาธิปไตยแบบไทยไม่มีความตั้งใจที่จะวางเป้าหมายไปสู่สังคมที่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง แต่กลุ่มทหารหนุ่มหวังจะพัฒนาให้เกิดประชาธิปไตยเต็มรูป กลุ่มทหารหนุ่มหลัง 6 ตุลาคม 2516 ได้สะท้อนความตั้งใจว่าจะให้ทหารเป็นผู้รักษาบรรยากาศของบ้านเมืองให้เรียบร้อย และให้ประเทศชาติมั่นคงเพื่อเป็นการวางพื้นฐานสำหรับการพัฒนาประชาธิปไตยเมื่อสถาบันพรรคการเมืองมีคุณภาพ มีนักการเมืองที่ดีแล้ว ทหารก็จะลดบทบาททางการเมืองลง ปลดปล่อยให้พลเรือนบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตยเต็มรูป

ดังนั้น ในแนวคิดทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของกลุ่มทหารหนุ่มก็คือ ทหารมี

ลักษณะเป็น "พี่เลี้ยง" เป็นผู้กำกับประคองให้สังคมไทยมีบรรยากาศเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยที่แท้จริงให้ได้ กลุ่มทหารหนุ่มเห็นว่าการแทรกแซงทางการเมืองของทหารเป็นความชอบธรรม และทหารไม่สามารถแยกออกจากการเมือง ดังนั้นกลุ่มทหารหนุ่มจึงยังคงสงวนและรักษาทบาทของวุฒิสมาชิกไว้ในรัฐธรรมนูญมากกว่าที่จะให้รัฐสภาประกอบไปด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งทั้งหมดดังที่รู้จักในความหมาย "ประชาธิปไตยครึ่งใบ" อย่างรัฐธรรมนูญปี 2521

กลุ่มทหารหนุ่มเป็นกลุ่มที่มีสำนึกเกี่ยวกับการสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ทหารหนุ่มมีทัศนคติที่ความมั่นคงแห่งเสถียรภาพของรัฐบาลไม่ได้อยู่ที่การมีทหารหนุนหลัง แต่อยู่ที่ว่าประชาชนให้การสนับสนุนรัฐบาลนั้นๆ หรือไม่

แนวคิดทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของกลุ่มทหารหนุ่มยังสามารถวิเคราะห์ได้จากบทบาทของสมาชิกในกลุ่มทหารหนุ่มที่ได้ก้าวเข้าไปเคลื่อนไหวในการกำหนดสาระในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2521 ให้สอดคล้องกับแนวคิดทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของตน โอกาสที่จะดำเนินการดังกล่าวสามารถทำได้เพราะเป็นกลุ่มนายทหารที่มีอิทธิพลทางการเมืองเป็นกำลังสนับสนุนการขึ้นมาของนายกรัฐมนตรีเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งมีนโยบายปฏิรูปมากกว่ากลุ่มพลเรือเอกสัจ จุลอยู่ และนายกรัฐมนตรีธานินทร์ กรัยวิเชียร ดังนั้นการร่างรัฐธรรมนูญปี 2521 จึงมีความหมายไม่เพียงแต่ตอบสนองแนวคิดทางการเมืองของตน แต่เป็นไปเพื่อจะรักษาความต่อเนื่องในการสืบทอดอำนาจทางการเมืองของพลเอกเกรียงศักดิ์และกลุ่มทหารหนุ่มหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่นี้ด้วย ในขบวนการร่างรัฐธรรมนูญปี 2521 นั้น กลุ่มทหารหนุ่มได้ดำเนินการขัดขวางการสืบทอดอำนาจทางการเมืองของกลุ่มพลเรือเอกสัจ จุลอยู่ ซึ่งกลุ่มทหารหนุ่มมีความเห็นว่าเป็นกลุ่ม

เดียวกับกลุ่มเผด็จการทหาร จนอมประกาศที่ถูกขับไล่โดยพลังมวลชนเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 โดยเชื่อว่าพวกกลุ่มนี้มีบทบาททางการเมืองที่จะนำประเทศไปสู่การต่อต้านและลูกอื้อของประชาชนเหมือน 14 ตุลาคม 2516 กลุ่มทหารหนุ่มจึงเข้าขัดขวางการกลับขึ้นมามีอำนาจและการสืบทอดอำนาจของกลุ่มนี้ เพราะไม่สามารถเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตยที่ดีได้

อย่างไรก็ดี กลุ่มทหารหนุ่มยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิของตนผ่านทางนักการเมืองและพรรคการเมืองตามกลไกของระบบรัฐสภาอย่างเต็มที่ ได้มีการสงวนชลออำนาจส่วนนี้ไว้ภายในเวลา 4 ปี คือนับตั้งแต่การเลือกตั้ง 22 เมษายน 2521 - 21 เมษายน 2526 ภายใต้บทเฉพาะกาล เป็นที่คาดกันตามเนื้อหาว่า เมื่ออายุของบทเฉพาะกาลหมดลงใน 4 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2526) การประนีประนอมระหว่างแนวคิดประชาธิปไตยแบบไทยกับประชาธิปไตยเต็มรูปจะยุติลง เพราะประเด็นสำคัญคือวุฒิสภาซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการสงวนและคงอำนาจทางการเมืองของฝ่ายทหารในระบอบประชาธิปไตยแบบมีรัฐสภา

กลุ่มทหารประชาธิปไตย กลุ่มทหารประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วยนายทหารสายเสนานิการได้เสนอแนวคิดทางการเมืองประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นระบบมากกว่ากลุ่มนายทหารอื่นๆ ประชาธิปไตยในความหมายของกลุ่มทหารประชาธิปไตยมีลักษณะพิเศษคือถูกสร้างขึ้นเพื่อรับใช้จุดมุ่งหมายเกี่ยวกับความมั่นคงของทหาร เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายแห่งชาติ 66/23 ที่มีสาระสำคัญคือการปฏิวัติประชาธิปไตยเพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์โดยกองทัพจะถือเป็นภารกิจที่สำคัญในการ "ปฏิวัติประชาธิปไตย" เสียเอง เพราะทหารประชาธิปไตยมีความว่าสังคมไทยในขณะนั้นอยู่ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่าน (transitional period)

คำว่าประชาธิปไตยในความหมายของกลุ่มทหารประชาธิปไตยไม่ได้มีแต่เฉพาะในการปกครอง

อย่างเดียวแต่มีในเศรษฐกิจวัฒนธรรมและอื่นๆรอบด้าน ทหารประชาธิปไตยเน้นความสำคัญที่เศรษฐกิจเป็น พื้นฐานของประชาธิปไตยด้านอื่นๆ การสร้างสังคม ประชาธิปไตยต้องเริ่มจากการสร้างประชาธิปไตยใน เศรษฐกิจก่อน ประชาธิปไตยในเศรษฐกิจหมายถึง การที่ประชาชนทั่วไปต่างมีส่วนในรายได้แห่งชาติ ประชาธิปไตยในเศรษฐกิจจะมีมากหรือน้อยเพียงใด วัดด้วยการแบ่งรายได้แห่งชาติว่ายุติธรรมหรือไม่ ใน ประเทศที่มีช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยมาก ประชาธิปไตยในเศรษฐกิจของประเทศนั้นมีน้อย และถ้าช่องว่างนั้นแคบลง ก็แสดงว่าประชาธิปไตยใน เศรษฐกิจมีมาก ขึ้นต่อมาก็คือเมื่อประชาธิปไตยทาง เศรษฐกิจเกิดขึ้นแล้ว ก็จะผลักดันให้เกิด ประชาธิปไตยในการเมืองต่อมา พล.ต.ระวี วันเพ็ญ แกนนำสำคัญของกลุ่มทหารประชาธิปไตยอธิบายว่า เมื่อเศรษฐกิจยุติธรรมดีแล้ว จะทำให้คนส่วนใหญ่ ของประเทศเข้ามามีส่วนในการเมืองคือประชาธิปไตย ในการเมือง การเมืองจะไม่ใช้การเคลื่อนไหวรับรู้กัน เฉพาะในหมู่ของคนกลุ่มน้อยอีกต่อไปอย่างในอดีต เมื่อเกิดประชาธิปไตยในการเมืองแล้วก็จะผลักดันให้มี ประชาธิปไตยในการปกครองต่อมาด้วย เพราะความ มุ่งหมายของการเมืองก็เพื่อไปดำเนินการพิจารณา ประชาธิปไตยในการเมืองคือการปกครองที่ประชาชน ส่วนใหญ่เข้าจัดการดำเนินการเองนั่นเอง

แนวคิดของทหารประชาธิปไตยที่สวนทางกัน กับแนวคิดของกลุ่มอื่นอีกประการหนึ่งคือความคิดที่ คิดว่าสังคมไทยเป็นประชาธิปไตยอยู่แล้ว และคอมมิวนิสต์จะเข้ามาทำลายประชาธิปไตยของไทย โดยการ นำลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาแทน แต่ทหาร ประชาธิปไตยยังคิดว่าสังคมไทยยังมีความเป็น เผด็จการในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งจะต้องทำการแก้ไข "โดยเร่งด่วน" และต้องไม่ปล่อยให้ การแก้ปัญหาเป็นไปในลักษณะยืดเยื้ออันเป็นยุทธวิธี ที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ใช้ อัน

เป็นประโยชน์ต่อการเติบโตของ พคท.เป็นอย่างยิ่ง การแก้ปัญหาต้องทำจาก "บนสู่ล่าง" จาก "ใหญ่สู่เล็ก" ไม่ยืดเยื้อ แต่แบบรวดเร็วทันที่ทันใจ

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ แกนนำสำคัญของ กลุ่มทหารประชาธิปไตย มองว่าองค์ประกอบที่ สำคัญในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีพระ มหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น ที่สำคัญไม่ได้อยู่ที่ตัว รัฐธรรมนูญและเห็นว่าการเลือกตั้งก็เป็นเพียง"รูปแบบ" ที่ไม่ได้เป็นการพิสูจน์ว่าสังคมนั้นๆ เป็น ประชาธิปไตยหรือไม่ ทหารประชาธิปไตยมองความ หมายของประชาธิปไตยที่เป้าหมาย (purpose) มากกว่าวิธีการ (means) ในทำนองเดียวกัน พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ก็มีทัศนะเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่แตกต่าง ออกจากการรับรู้เดิมๆ ที่เคยยึดถือกันว่า ประชาธิปไตยต้องเคารพมติของเสียงส่วนใหญ่ (ซึ่ง หมายถึงเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในรัฐสภา - ผู้วิจัย) แต่พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ กลับ ให้ความสำคัญต่อสิ่งที่พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เรียก ว่าเป็น "อธิปไตยของปวงชน"

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ก็มีความเห็นว่า แม้ แต่การมีการเลือกตั้ง มีรัฐสภามีอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ ก็ยังไม่ใช่ ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่ต้องมีการกำหนด นโยบายที่ตอบสนอง มีผลดีต่อประชาชนส่วนใหญ่ อย่างสืบเนื่อง ในลักษณะเช่นนี้ก็จะทำให้สังคมไทย พัฒนาเป็นประชาธิปไตยไปเอง และสังคมที่เป็น ประชาธิปไตยนี้ก็จะนำมาสู่การเขียนรัฐธรรมนูญที่ เป็นประชาธิปไตยและเป็นเกราะปกป้องระบอบ ประชาธิปไตยเอง จากแนวคิดเกี่ยวกับการมีนโยบาย ที่ชัดเจนในการดำเนินการบริหารประเทศนี้เอง นำมา สู่ความเชื่อที่ว่ารัฐบาลมาจากพรรคเดียวจะดีกว่า รัฐบาลผสม เพราะมีเอกภาพมากกว่าหรือแม้กระทั่ง การเป็นรัฐบาลโดยไม่มีฝ่ายค้านเลยที่เรียกว่า"รัฐบาล แห่งชาติ"(national government) ก็เป็นสิ่งที่ดีกว่าการ

เป็นรัฐบาลผสมที่มาจากหลายพรรคการเมือง ซึ่งมีนโยบายแตกต่างกัน ทำให้มีลักษณะของการขัดขวางกันในการดำเนินงานบริหาร พัฒนาประเทศ

แม้ว่าทหารประชาธิปไตยจะได้นำเสนอแนวคิดทางการเมืองประชาธิปไตยอย่างเป็นทางการเป็นระบบมากที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ทหาร แต่ประชาธิปไตยในทัศนะของทหารประชาธิปไตยก็ยังคงลักษณะบางอย่างของประชาธิปไตยแบบไทยที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนๆ ดังประการที่สำคัญคือ

ประชาธิปไตยของทหารประชาธิปไตย ยังคงเกิดทุนสถาบันกษัตริย์ ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะเด่นของประชาธิปไตยแบบไทย แนวคิดประชาธิปไตยในบริบทของประชาธิปไตยแบบไทยอีกประเด็นหนึ่งคือสำนึกที่ว่าการสร้างประชาธิปไตยต้องมีการนำและผู้ นำคือทหาร ทหารเป็นผู้อ้างในการกุม "องค์ความรู้" เป็นผู้วางกรอบแบบแผนต่างๆ ในกรณีของทหารประชาธิปไตยก็เช่นกัน นโยบาย 66/23 คือผลสรุปรวบรวมขององค์ความรู้เกี่ยวกับการปราบปรามคอมมิวนิสต์การสร้างประชาธิปไตยของทหารประชาธิปไตยสำนึกเกี่ยวกับประชาธิปไตยของทหารประชาธิปไตยแม้ว่าจะแสดงให้เห็นว่าคำนึงถึงคนส่วนใหญ่ในสังคมก็ตาม แต่ก็อยู่ภายใต้การกำหนดว่า "อะไรถูก อะไรผิด" โดยทหารเป็นผู้กำหนดกติกาต่างๆ เอง

เมื่อตีความแล้ว แนวคิดทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของกลุ่มทหารประชาธิปไตยก็คือ การนำเอาสาระหลักของประชาธิปไตยแบบไทยสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มา "อาบน้ำประแป้งใหม่" อีกครั้งหนึ่ง แต่ในสถานะและจิตสำนึกทางสังคมและการเมืองของคนไทย การเติบโตของชนชั้นนายทุนได้พัฒนาเติบโตขึ้นมากมาย คำอธิบายจะต้องมีความสลับซับซ้อนและเป็นระบอบที่น่าเชื่อถือได้เพียงพอแนวคิดเกี่ยวกับ "ผู้นำ" นั้น ทหารประชาธิปไตยหมายถึงทหารหรือกองทัพ แต่เป็นการเรียกให้สอดคล้องกับยุคสมัย หลังการตื่นตัวของประชาธิปไตย

หลัง 14 ตุลาคมว่า "กองทัพของประชาชน"

พื้นฐานแนวคิดที่นำมาสู่การยอมรับบทบาทของทหารในฐานะผู้นำทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยมาจากการเรียงลำดับเหตุผลของทหารประชาธิปไตยที่ว่ากลไกของรัฐ (state machine) ซึ่งมีเป็นจำนวนมากนั้น ทำให้เกิดอำนาจรัฐหรืออำนาจอธิปไตยและกลไกของรัฐที่สำคัญที่สุดคือกองทัพเป็นตัวกำหนดธรรมชาติและลักษณะของรัฐ เช่นหากกองทัพเข้มแข็ง รัฐก็เข้มแข็ง ถ้ากองทัพถูกทำลายอำนาจรัฐก็หมดไป ถ้ากองทัพเป็นของคนส่วนน้อยรัฐก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย เพราะเท่ากับว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของคนส่วนน้อย การปกครองเป็นของคนส่วนน้อยคือระบอบเผด็จการ ดังนั้นหากทำให้กองทัพเป็น "กองทัพของประชาชน และเพื่อประชาชน" แล้ว ก็จะทำให้รัฐเป็นประชาธิปไตยเพราะอธิปไตยอยู่กับคนส่วนใหญ่

การแสดงบทบาทนำที่มีลักษณะครอบงำทิศทางความคิดทางการเมืองของทหารประชาธิปไตย ไม่แตกต่างในเนื้อหาจากการครอบงำทางความคิดที่กระทำกันในรูปแบบประชาธิปไตยแบบไทย ตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ และยุคต่อๆ มาเพียงแต่แตกต่างกันในรูปแบบ ดังจะเห็นได้จากในระบอบประชาธิปไตยแบบไทยสมัยจอมพลสฤษดิ์หรือระบอบปฎิวัตินั้น จอมพลสฤษดิ์ เป็นผู้นำที่เห็นชัดเจนเพียงบุคคลเดียว แต่ผู้นำที่ปรากฏในวิธีการของทหารประชาธิปไตยมีลักษณะเป็นนามธรรมคือ นโยบาย 66/23 ที่มีทหารประชาธิปไตยอยู่เบื้องหลัง

ประการต่อมาที่ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดทางการเมืองของทหารประชาธิปไตยมีสาระหลักของประชาธิปไตยแบบไทยแอบแฝงอยู่คือการให้ความสำคัญต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศเหนือหลักการเสรีภาพเสมอภาคของบุคคลในระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้ ว่านโยบาย 66/23 ก็มีพื้นฐานมาจากแนวคิดต้องการเอาชนะคอมมิวนิสต์

การสร้างประชาธิปไตยก็เป็นไปเพื่อสนองอุดมการณ์นี้ เป็นสำคัญ เช่นเดียวกับประชาธิปไตยแบบไทยสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้คำว่า "เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง" และแนวคิดทั้ง 2 นี้ ต่างก็เกิดในท่ามกลางการเคลื่อนไหวของ พลท.ด้วยกัน

ทั้งระบอบประชาธิปไตยแบบไทยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และแนวคิดทางการเมืองของทหารประชาธิปไตย มีคำหลักที่ใช้เหมือนกันคำหนึ่งคือ คำว่า "ปฏิวัติ" ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ความหมายว่าหมายถึงความมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ทหารประชาธิปไตยให้ความหมายคำว่าปฏิวัติว่าหมายถึง "การเปลี่ยนแปลงระบอบระบบทั้งหมดทั้งทางด้านการเมืองหรือสังคมจากสิ่งไม่ดีไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น จากสิ่งที่ล้าสมัยไปสู่สิ่งที่ทันสมัย ปฏิวัติเขียว ปฏิวัติอุตสาหกรรม ปฏิวัติอะไรใช้กันเยอะแยะ" (มติชนสุดสัปดาห์, 15 ก.พ.2530 หน้า 4)

อย่างไรก็ดี กลุ่มทหารประชาธิปไตยถูกโจมตีจากกลุ่มปัญญาชนและนายทุนนักการเมือง โดยเฉพาะในกรณีการสนับสนุนการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี 2521 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การยึดบทเฉพาะกาลที่จะสิ้นสุดในปี พ.ศ.2526 ออกไปอีก แม้ว่ากองทัพจะได้ชี้แจงด้วยการออก "สมุดปกขาว" เผยแพร่ก็ไม่ได้ทำให้ภาพพจน์ของทหารประชาธิปไตยดีขึ้น โดยเฉพาะผู้นำของกลุ่มคือพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ถูกกล่าวหาถึงขั้นว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และได้รับอิทธิพลความคิดจากอดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยคือนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร และมีแผนการฉ้อฉลรูปแบบทางการเมืองใหม่ โดยกองทัพมีอำนาจทั้งทางการเมืองและทหารคล้าย "โบลิต ฟูโร" ของโซเวียตรัสเซีย ดังนั้นภาพพจน์ของทหารประชาธิปไตยจึงถูกทำให้แปรเปลี่ยนด้วยข้อหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งมักจะเป็นการกล่าวหาที่ค่อนข้างใช้ได้ผลอยู่เสมอมา พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จึงต้องหาทางกู้ภาพพจน์ และพิสูจน์ตนเองในฐานะผู้รัก

ประชาธิปไตยด้วยการลาออกจากตำแหน่ง ผบ.ทบ.ในพ.ศ.2533 เมื่ออายุเพียง 55 ปี และก้าวเข้าสู่การเมืองในระบบรัฐสภาเต็มตัวด้วยการเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองและลงสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสียเอง

ส่วนแนวนโยบาย 66/23 ก็เริ่มคลายบทบาทลงหลังการแตกสลายของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย การเมืองในระบอบรัฐสภาที่ทหารพยายามมีบทบาทในการสร้างกติกา นับตั้งแต่กลุ่มทหารหนุ่มและกลุ่มทหารประชาธิปไตยก็ได้ถูกพลังของประชาธิปไตยเสรีนิยมนำโดยนายทุน พรรคการเมือง และปัญญาชนเสรีนิยมขัดขวางไม่ยอมรับ ผู้วิพากษ์คิดว่าแนวคิดประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมตะวันตกเป็นทางเลือกของสังคมไทยและสังคมไทยจะพัฒนาไปในทางนั้น เพราะภายในโครงสร้างทางการเมืองประชาธิปไตยแบบตะวันตก เปิดช่องให้นายทุนสามารถใช้อิทธิพลทางเศรษฐกิจเข้ามามีบทบาทในรัฐสภาได้อย่างดี และเป็นการบีบให้พลังทางการเมืองเก่าคือฝ่ายทหารต้องนับวันแต่จะหมดบทบาทลง

แม้ว่าจะมีความพยายามของนายทหารที่ทำการรัฐประหารเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 โค่นล้มรัฐบาลที่มีนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง คือรัฐบาลของพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (2531-2534) ก็ตาม แต่ทหารฝ่ายรัฐประหารเองยังต้องพึ่งพาพลเรือน - นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี โดยทหารมีอำนาจกำกับอยู่เบื้องหลังเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารสนใจที่จะร่างรัฐธรรมนูญที่เรียกว่าฉบับ ร.ส.ช. (คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ) ที่มีเนื้อหาอย่างที่ว่าฝ่ายทหารพอใจ คือเปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำเข้ามามีตำแหน่งทางการเมืองได้ประการหนึ่ง

แต่เมื่อพลเอกสุจินดา คราประยูร ได้ "เสียสัตย์เพื่อชาติ" ด้วยการหันกลับเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียเองภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนเมษายน 2535 ก็ถูกกระแสดักค้ำมีการมีอำนาจ

อย่างไม่ชอบธรรมจากประชาชนอย่างกว้างขวางจนนำมาสู่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่สะท้อนความไม่พอใจของมวลชนที่มีต่อการกลับมาของอำนาจของทหารอย่างไม่ถูกครรลองประชาธิปไตย เหตุการณ์ครั้งนี้มีผู้เสียชีวิตอย่างมาก และจบลงด้วยการสรรหานายกรัฐมนตรีใหม่ที่ประชาชนยอมรับ กลุ่มนักการเมือง นักธุรกิจ มีความสำคัญเพิ่มขึ้น ทหารยังคงมีอำนาจอยู่ทั้งในฐานะวุฒิสมาชิกและในฐานะผู้กุมกำลังอาวุธที่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก็ไม่กล้าที่จะแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงคงมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ แบ่งปันอำนาจผลประโยชน์แบบประนีประนอมกัน

สรุปและเสนอแนะ

แนวคิดทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของผู้นำทหารทั้ง 2 กลุ่ม ไม่เป็นที่ต้องการของนายทุนและชนชั้นกลางที่มีแนวโน้มยึดถือหลักการของประชาธิปไตยแบบตะวันตกมากกว่าประชาธิปไตยแบบไทย การเมืองไทยคงตกอยู่ในการจัดการของนายทุนพรรคการเมือง ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดทิศทางของประชาธิปไตยไทยโดยใช้อำนาจรัฐเป็นเครื่องมือ

ข้อเสนอแนะก็คือ ฝ่ายปัญญาชนที่ไม่มีผลประโยชน์ควรทำหน้าที่อธิบายทางการเมืองให้ประชาชนที่ยังค้อยโอกาสทางสังคมได้เข้าใจถึงลักษณะของประชาธิปไตยแบบนายทุนที่จะเอื้อแต่เฉพาะประโยชน์ของกลุ่มของตนเท่านั้น เพื่อหารูปแบบทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจผลประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่ที่ยังค้อยโอกาสในสังคมอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กมล สุขพานิช และวุฒิชัย มูลศิลป์ (บก.). 2523. *ทหารกับการเมือง*. เอกสารวิชาการ สมาคมสังคมศาสตร์.
- กนกวลี ชูชัยยะ. 2528. *พัฒนาการทางความคิดของกลุ่มทหารอาชีพ 2475-2524*. พระนคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์และการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญา อุดมทรัพย์. 2524. *วิเคราะห์บทบาททางการเมืองของทหารในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์และการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิต บุญบงการ และกมล สุขพานิช-ชันทรารบ. 2529. *บทบาททหารในการพัฒนาทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะบทบาทศูนย์กิจการพลเรือนในพื้นที่กองทัพบกที่ 1*. สมาคมสังคมศาสตร์ : สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ.
- Asbjorn Eide and Marek Thee(ed.). 1980. *Problems of Contemporary Militarism*. London : Croom Helm.
- Eiji Murashima and Others. 1986. *Political Thoughts of Thai Military in Historical Perspective*. Institute of Developing Economics an excerpt.
- J. Stephen Headley. 1975. *The Military in the Politics of Southeast Asia : A Comparative Perspective*. Cambridge : Schenkman Publishing Company.
- Runglux Sukserm. 1977. *The Political Socialization of the Thai Army Officers*, M.A. Thesis, Dept. of Govt. and Public Ad., Univ. of Sydney.
- Suchit Bunbongkarn. 1987. *The Military in Thai Politics 1981-86*. Singapore: Institute of South-east Asian Studies.